

Taal, logos en strijdigheid [QR Code 1]

Eerder heb ik logos en strijdigheid uitgebreid behandeld als begrippen aan de hand waarvan Lyotard kon laten zien hoe onrecht en geweld structureel voortkomen uit ons gebruik van de taal in de praktijken van leven, werken en relaties¹. Logos is dan de verzamelterm voor velerlei zinsregimes en discoursgenres, denk aan de taalspelen van Wittgenstein, met eigen betekenissen en contexten die zijn gearrangeerd naar een bepaalde praktische doelstelling. Wat er speelt, waar het om gaat in een discours, kan strijdig want onverenigbaar zijn met de inzet van andere discourses, bijvoorbeeld wetenschap versus moraal, zorg versus financieel management, nationalisme versus mensenrechten, maar ook werk als levensonderhoud naast recreatie, vriendschappelijke en professionele relaties, enzovoorts. Logocentrische discourses zijn afgestemd op bepaalde modellen van de werkelijkheid bezien in de context van een bepaalde maatschappelijke of gemeenschappelijke bedoeling of doelstelling: zorg verlenen, winst maken, orde handhaven, onderwijs geven, onderzoek doen, enzovoorts. Daarmee kunnen deze discourses ons doorgaans nooit onvoorwaardelijk verbinden, zij binden ons enkel aan de reductie en abstractie van een doel-context. Deze discourses en zinsregimes zijn vaak onderling strijdig met hun modelleringen van gebeuren en werkelijkheid, maar zij kunnen ook elk op zich strijdig zijn met wat er hoe dan ook aan de orde komt, gebeurt, ervaren wordt.

Lyotard bedoelde met zijn nieuwe begrip van *differend*, bij ons vertaald als strijdigheid, vóór alles een onrecht dat door betrokkenen niet kan worden verwoord, en daardoor niet kan worden erkend in termen van een talig discours.

Maatschappelijk en cultureel machtige discourses kunnen vaak geen ogen en oren hebben voor anders luidend weerwoord en weerstand. Met logos als rede- en regelgeleide sturing van taal en denken kunnen we niet het ganse gamma van onze ervaringen verwerken en aan elkaar meedelen. Immers, wat logocentrische ordening en representatie steeds doen, is reductie en abstractie van een werkelijkheid waarin gebeuren en ervaren juist ook bij elke situatie onmetelijk breder, voller, ingrijpender en minder voorspelbaar zijn dan ooit discursief kan worden gemodelleerd in zinnen, verhalen, vertogen enzovoorts. Kort genomen gaat het dan om de fundamentele strijdigheid tussen discursieve logos, rede, orde, systeem enerzijds en ervaren en gebeuren wat zich voordoet anderzijds.

De taal kan hoe dan ook met haar woorden en begrippen mijn ervaringen nooit afdoende afdekken, sterker nog, er zijn vele lagen en dimensies in mijn bewustzijn die (nog) niet talig of zelfs niet reflexief zijn. Ervaringen van pijn, (on)behagen, genot, emoties, gevoelens, indrukken die nog onbestemd zijn, beelden, associaties, en nog veel meer, maar wat ze allemaal wel bindt is hun bron, namelijk dat er iets gebeurt, buiten onszelf maar ook innerlijk, wat zich aandient en wat we ervaren zonder dat we er meteen woorden of concepten voor hebben.

Logos heeft haar grenzen maar kent ze vaak niet, en dat kunnen we dagelijks, ja bij ieder moment ervaren: „wat ik nu ervaar komt niet aan de orde, en het is zeer de vraag of dat ooit aan de orde kan komen“.

Strijdigheid kan een ondermijnende en angstwekkende werking hebben juist doordat en voorzover wij verkiezen ons uitsluitend logisch-rationeel te oriënteren op ons bestaan in ruimte en tijd, en onze taalfuncties alleen daarop zijn ingericht. Logocentrische organisatie en oriëntatie gaan altijd en overall permanent gepaard met strijdigheid, dat is in ieder geval wat Lyotard eind vorige eeuw heeft proberen aan te tonen, en dan ging het hem daarbij vooral om strijdigheid als manifestatie van onrecht.

¹ zie Literatuurlijst: html op site